

Uchwała Nr 5/69/24/VI
Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 30 stycznia 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Sprawozdania z realizacji w latach 2022-2023 Programu opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2020-2023”

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2094 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się treść „Sprawozdania z realizacji w latach 2022-2023 Programu opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2020-2023” w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały w celu przedstawienia przedmiotowego *Sprawozdania* Sejmikowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz przekazania Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Przewodniczącemu Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Zarządu Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Marcin Kuchciński

Załącznik do uchwały Nr 5/69/24/VI
Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 30 stycznia 2024 r.

Sprawozdanie z realizacji w latach 2022-2023
Programu opieki nad zabytkami
województwa warmińsko-mazurskiego
na lata 2020-2023

Spis treści

Wstęp.....	3
I. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	3
1. Finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	4
2. Środki finansowe z Unii Europejskiej.....	5
3. Współpraca Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	5
4. Zadania realizowane przez samorządowe instytucje kultury	8
5. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków.....	13
II. DZIAŁANIA PROMOCYJNE I EDUKACYJNE PODEJMOWANE NA RZECZ OCHRONY ZABYTKÓW I ZACHOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	14

Wstęp

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. dalej *ustawa*, obliguje m. in. zarząd województwa do sporządzenia, na okres 4 lat, wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami. Realizując zapisy ustawy Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przygotował „Program opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2020-2023”, dalej *Program*, który został przyjęty Uchwałą Nr XIII/228/19 z dnia 30 grudnia 2019 r. przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami zarząd województwa sporządza, co 2 lata, sprawozdanie które przedstawia sejmikowi województwa. Niniejsze sprawozdanie jest drugim sprawozdaniem podsumowującym działania Programu na lata 2020-2023 i obejmuje okres od 1 września 2021 r. do 31 sierpnia 2023 r. Pierwsze sprawozdanie podsumowujące działania *Programu* obejmowało okres od 1 stycznia 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r., zostało przyjęte przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego Uchwałą nr 63/696/21/VI z dnia 8 grudnia 2021 r. i przedstawione 28 grudnia 2021 r. Sejmikowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego na XXXIII sesji oraz przekazane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Wojewódzkiemu Warmińsko-Mazurskiemu Konserwatorowi Zabytków w Olsztynie, zgodnie z wymogami zawartymi w *ustawie*.

Monitoring przygotowania drugiego sprawozdania z realizacji Programu został przeprowadzony przez Departament Kultury i Edukacji przy współpracy departamentów i biur Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, jednostek organizacyjnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego i instytucji kultury prowadzonych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, którzy podejmowali działania, w okresie od 1 września 2021 r. do 31 sierpnia 2023 r., na rzecz opieki nad zabytkami.

I. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zasady finansowania opieki nad zabytkami reguluje rozdział 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z *ustawą* „osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku”. Ustawa odróżnia zatem ochronę zabytków, która ma być sprawowana przez organy państwowe i opiekę nad zabytkami, sprawowaną przez właścicieli i użytkowników zabytków.

Prace przy zabytku będącym w posiadaniu jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych są finansowane ze środków przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetu, bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki. Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem zabytku wpisanego do rejestru może ubiegać się o udzielenie dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacje takie mogą być udzielane przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa lub przez wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. Dotacje na ww. prace

przy zabytku wpisanym do rejestru mogą być również udzielane przez organ stanowiący gminy, powiatu lub województwa na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Główne źródła dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach oraz projektów bezpośrednio związanych z ochroną dziedzictwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2021-2023:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków;
- Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
- Samorządy gminne i powiaty województwa warmińsko-mazurskiego;
- Programy Unii Europejskiej.

1. Finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyznaje dotacje na podstawie Uchwały Nr XLIV/847/10 z dnia 26 października 2010 r. w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu samorządu województwa *na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru* na podstawie której w 2021-2023 r. zostały udzielone dotacje. Dotacje przyznane na ww. prace w województwie warmińsko-mazurskim w sprawozdawczych latach, stanowią kwotę 2 500 000 zł.

Nakłady finansowe poniesione na zadania z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przez Samorząd Województwa w 2021 i 2023 roku przedstawiają się następująco:

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w budżecie województwa na ww. prace (dotacje udzielone 2021 r. na ww. prace zostały uwzględniony w pierwszym sprawozdaniu) udzielone w 2022 r. przeznaczył 1 000 000 zł (dział 921, rozdział 92120, paragraf 2720). Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego ogłosił otwarty konkurs na realizację ww. zadań, w ramach którego wpłynęło 95 ofert. Uchwałą Nr XXXVII/557/22 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 kwietnia 2022 r. dofinansowanie otrzymało 39 podmiotów na łączną kwotę 1 000 000 zł.

Uchwałą Nr 63/743/22/VII z dnia 19 grudnia 2022 r. Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego ogłosił otwarty konkurs ofert na wykonanie w 2022 r. prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanym do rejestru. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w budżecie na 2023 r. na realizację ww. prac i robót zaplanował kwotę 1 500 000 zł. W ramach ogłoszonego konkursu złożono 74 oferty, Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Uchwałą Nr XLIX/742/23 z dnia 25 kwietnia 2023 r. udzielił dofinansowania na realizację 42 zadań, na łączną kwotę 1 500 000 zł.

Wykazy podmiotów i zadań wraz z wysokością dotacji, której udziela się w 2023 r. z budżetu województwa warmińsko-mazurskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane

przy zabytkach wpisanych do rejestru, dostępne są w [Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie](#).

2. Środki finansowe z Unii Europejskiej

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

Dofinansowanie unijne na ochronę zabytków w ramach PROW 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim mogło odbywać się przy udziale środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach dwóch działań:

1. „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” w zakresie ochrony zabytków i budownictwa tradycyjnego oraz
2. „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego.

W ramach operacji typu ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego środki finansowe zostały rozdysponowane w roku 2018, tym samym limit środków przeznaczonych na ten cel w województwie w ramach PROW 2014-2020 został wyczerpany. Oznacza to, że w okresie od 1 września 2021 roku do 31 sierpnia 2023 roku nie zostało przekazane żadne wsparcie finansowe w ramach tego typu operacji.

Natomiast w ramach tzw. Podejścia Leader z PROW 2014-2020 za pośrednictwem 12 Lokalnych Grup Działania z obszaru Warmii i Mazur, rozdysponowywano środki na zachowanie dziedzictwa lokalnego. W okresie od 1 września 2021 roku do 31 sierpnia 2023 roku zawarto łącznie 6 umów o przyznaniu pomocy na kwotę 486 160,00 zł.

O dofinansowanie ze środków EFRROW w ramach Lidera ubiegać się mogły gminy, instytucje kultury, stowarzyszenia oraz kościoły i związki wyznaniowe. Pomoc jest przyznawana w formie refundacji w wysokości do 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych do wysokości limitu, który w tzw. okresie przejściowym czyli dwóch dodatkowych latach realizacji PROW 2014-2020 został zwiększony do 500 000 zł na jeden podmiot ubiegający się o wsparcie.

3. Współpraca Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Jednym z priorytetów *Programu współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* jest „Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego”. Współpraca odbywa się w różnych formach: finansowej (udzielenie dotacji poprzedzone konkursem ofert) i pozafinansowej (m.in. wymiana informacji, udzielenie patronatu). W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonuje wiele organizacji, prowadzących działalność edukacyjną, naukową i promocyjną w zakresie dziedzictwa kulturowego na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem

współpracy Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi w latach 2022-2023 był **Wzrost aktywności mieszkańców regionu jako twórców i odbiorców kultury**. Zlecenie organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych, wynika z *Programu wsparcia rozwoju kultury województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*.

W latach 2022-2023 wśród sześciu obszarów priorytetowych znalazły się działania wspierające ochronę wartości i promocję regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Do realizacji w roku 2022 wybrano m.in. projekty:

- Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Kętrzynie pn. *Wirtualne Muzeum – Kościoły Ewangelickie Warmii i Mazur* (dofinansowanie w kwocie 10 000 zł);
- Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu pn. *XXV Pasymskie Koncerty Muzyki Organowej i Kameralnej Pasym-Dźwierzuty 2022* (dofinansowanie w kwocie 9 000 zł);
- Diecezji Elbląskiej pn. *Konferencja p.n. Książka w Prusach Królewskich* (dofinansowanie w kwocie 8 000 zł);
- Parafii Rzymskokatolickiej św. Józefa w Pasłęku pn. *X Jubileuszowy Pasłęcki Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej* (dofinansowanie w kwocie 10 000 zł);
- Rzymskokatolickiej Parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Fromborku pn. *55 Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej we Fromborku* (dofinansowanie w kwocie 10 000 zł);
- Domu Zakonnego Towarzystwa Jezusowego w Świętej Lipce pn. *XXXIV Świętolipskie Wieczory Muzyczne* (dofinansowanie w kwocie 10 000 zł);
- Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej "Hosianum" pn. *Musica Warmiensis - koncerty w zabytkowych kościołach historycznej Warmii* (dofinansowanie w kwocie 8 000 zł);
- Fundacji Zamek Szymbark pn. *Międzypokoleniowe spotkanie z kulturą Warmii i Mazur* (dofinansowanie w kwocie 8 000 zł);
- Archidiecezji Warmińskiej pn. *Festiwal Nauki i Sztuki Copernicus Open* (dofinansowanie w kwocie 15 000 zł);

W roku 2023 do realizacji wybrano m.in. projekty:

- Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Kętrzynie pn. *Wirtualne Muzeum – Kościoły Ewangelickie Warmii i Mazur – Etap 2* (dofinansowanie w kwocie 10 000 zł);
- Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu pn. *XXVI Pasymskie Koncerty Muzyki Organowej i Kameralnej Pasym-Dźwierzuty 2023* (dofinansowanie w kwocie 9 000 zł);
- Archidiecezji Warmińskiej pn. *IV Festiwal Nauki i Sztuki Copernicus Open* (dofinansowanie w kwocie 12 000 zł);
- Fundacji „BORUSSIA” z siedzibą w Olsztynie pn. *MY Mendelsohn - mozaika pamięci realizowane przez Fundację* (dofinansowanie w kwocie 4 000 zł);
- Parafii Rzymskokatolickiej św. Józefa w Pasłęku pn. *XI Pasłęcki Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej 2023* (dofinansowanie w kwocie 10 000 zł);
- Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej "Hosianum" pn. *Musica Warmiensis - koncert w bazylice archikatedralnej we Fromborku* (dofinansowanie w kwocie 8 000 zł);

- Muzeum Pomnika Historii "Frombork - zespół katedralny" pn. 56 Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej we Fromborku (dofinansowanie w kwocie 8 000 zł);
- Stowarzyszenie Kobiet „MIEJ MARZENIA” z siedzibą w Lidzbarku Warmińskim pn. *Tu zatrzymało się słońce – Mikołaj Kopernik w Lidzbarku Warmińskim – cykl wydarzeń kulturalnych w 550. Rocznicę urodzin Kopernika* (dofinansowanie w kwocie 8 000 zł).

Łącznie na zadania zlecone do realizacji podmiotom spoza sektora finansów publicznych na zadania **w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego** w latach 2022-2023 przekazano 1 315 100 zł. Do realizacji wybrano 141 zadań.

Departament Turystyki i Sportu, w latach 2022-2023, w zakresie rozwoju turystyki ogłaszał konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W ramach konkursu wspierane są projekty promujące zabytki lub szlaki związane z zabytkami:

- **Szlak Zamków Gotyckich**
2023 – dotacja 22 500,00 zł na działanie *Śladami Mikołaja Kopernika na zamkach gotyckich*,
2022 – dotacja 25 000,00 zł na działanie *Od gotyku do przyszłości*,
- **Zamek Szymbark**
2022- dotacja 24 500,00 zł na działanie *Atrakcje i usługi turystyczne Pojezierza Iławskiego - film promocyjny regionu Województwa Warmińsko – Mazurskiego*,
- **Szlak Kopernikowski**
2023 – dotacja 20 800,00 zł na działanie *Szlakiem Mikołaja Kopernika*,
2023 – dotacja 25 000,00 zł na działanie *Rozwój turystyki na Warmii i Mazurach poprzez promocję Szlaku Kopernikowskiego, samej postaci Mikołaja Kopernika i jego działalności w trakcie pobytu w warmińskich zamkach*.
2023 – dotacja 11 000,00 zł na działanie *Sekretne życie Mikołaja Kopernika: Projekt audiowizualny*,
2023 – dotacja 21 430,00 zł na działanie *Z Kopernikiem na rowerze - przewodnik rowerowy po woj. warmińsko-mazurskim*,
2022 – dotacja 23 345,00 zł na działanie *Na szlaku smaku*
2022 – dotacja 8 391,03 zł na działanie *Odnowienie oznakowania szlaku pieszego WM-6-c "Kopernikowskiego"* ,
2022 – dotacja 24 964,00 zł na działanie *Rozwój turystyki na Warmii i Mazurach poprzez promocję Szlaku Kopernikowskiego, samej postaci Mikołaja Kopernika i jego działalności w trakcie pobytu w warmińskich zamkach. Załącznik Nr 5 zadanie 1.*

4. Zadania realizowane przez samorządowe instytucje kultury

Zadaniem własnym samorządu województwa jest finansowanie instytucji kultury, których jest organizatorem oraz prac w obiektach zabytkowych których jest właścicielem. Wartość tych prac wielokrotnie przewyższa możliwości budżetowe instytucji kultury, które to zmuszone są do aplikowania o inne źródła finansowania - zarówno w infrastrukturę instytucji kultury jak i w związku z prowadzoną działalnością edukacyjną i promocyjną dziedzictwa kulturowego. Poniżej zostały przedstawione najważniejsze działania związane z realizacją prac konserwatorskich i restauratorskich w obiektach zabytkowych w latach 2020-2021. Instytucje przeprowadzały również szereg mniejszych prac przy obiektach zabytkowych.

Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku

W okresie sprawozdawczym w Muzeum przeprowadzono następujące działania, m.in.:

1. Kontynuacja rozbudowy sektora Małej Litwy: odsłonięcie fundamentów nieistniejących obiektów (piwnica, stodoła, stajnia) z Pempen. Wykonanie ścieżki edukacyjnej i instalacja aplikacji mobilnej do wirtualnego zwiedzania obiektów. Działania zrealizowano w ramach projektu „Olsztynek-Kaliningrad – od wspólnej historii do przyszłego partnerstwa” w Programie Transgranicznym na lata 2014-2020.
2. Przeprowadzono prace konserwatorskie w obiektach małej i dużej architektury, w tym:

konserwacji poddano ponad 20 obiektów architektury, a do zbiorów pozyskano 170 obiektów, muzealia zostały zewidencjonowane w następujących księgach inwentarzowych:

- muzealiów etnograficznych - 2 obiekty,
- materiałów pomocniczych - 34 obiekty,
- sztuki ludowej - 77 obiektów
- muzealiów o nieznanym pochodzeniu – 57 szt.

W pracowni konserwatorskiej Muzeum działaniom konserwatorskim poddano: 1480 muzealiów ruchomych, między innymi:

- obiekty przewidziane do eksponowania w nowym magazynie studyjnym, m.in. dzwony, fisharmonia, kasa sklepowa, żelazka, instrumenty muzyczne,
- obiekty z kolekcji maszyn i urządzeń rolniczych, m.in. wialnie, młocarnie, młynek do zboża,
- obiekty z kolekcji mebli, m.in. skrzynie posażne, szafy,
- obiekty z kolekcji tkanin, m.in.: narzuty, obrusy, serwety, makatki, czepce,
- obiekty z kolekcji obrazów: oleodruki, Ostatnia Wieczerza, Portret Kobiety Mazurskiej,
- obiekty związane ze świętami wielkanocnymi oraz Bożego Narodzenia: szopka, zabawki, formy do wypiekania,
- wóz cygański – konserwacja interwencyjna,
- obiekty z kolekcji rzeźb: rzeźby polichromowane oraz rzeźby surowe,
- obiekty uzupełniające wystawy: koszyki, niecki, ubijak do kapusty, nosidła do wody, pojemnik na zboże, gliniaki dwojaki, worki jutowe, sanki drewniane, pojemnik do siewu zboża, lustro, krzesła, tablice numerów hymnów, tabliczka do pisania szkolna, uprząż, uzdnica, janczary, cytra, piesek do butów, przyrząd pomocniczy do nawijania osnowy.

Ponadto Muzeum przygotowało wystawy stałe i czasowe, wydało własne wydawnictwa, organizowało lekcje, warsztaty i wydarzenia plenerowe.

Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie:

W okresie sprawozdawczym w Muzeum przeprowadzono następujące działania, m.in.:

1. Posadowienie budki strażników więziennych pochodzącej z zamku w Rynie (zadanie objęte nadzorem archeologicznym).
2. Zabezpieczenie i konserwacja chaty nr 16 ze wsi Krzyżewo przed szkodnikami.
3. Zabezpieczanie i konserwacja zbiorów etnograficznych – 195 szt.

Ponadto Muzeum przygotowało wystawy czasowe, wydało wydawnictwa własne, organizowało lekcje, warsztaty i wydarzenia plenerowe.

Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Muzeum wypełnia swoje obowiązki jako właściciela obiektów zabytkowych i na bieżąco monitoruje ich stan zachowania, zlecając – zgodnie z przepisami – obowiązkowe przeglądy roczne i pięcioletnie ogólnobudowlane oraz poszczególnych, wymaganych branż instalacyjnych. W przypadku realizowanych aktualnie inwestycji konserwatorsko-budowlanych (w Olsztynie, Lidzbarku Warmińskim oraz Morağu), muzeum w sytuacji nowych okoliczności, w tym różnego rodzaju odkryć, zleca przeprowadzenie dodatkowych badań architektonicznych, konserwatorskich, archeologicznych w porozumieniu w wojewódzkim konserwatorem zabytków. Działania badawcze pozwalają na zweryfikowanie i poszerzenie dotychczasowego stanu wiedzy o obiektach zabytkowych i utwalenie jej w postaci uzupełnionej lub nowej dokumentacji konserwatorsko-budowlanej. W przypadku zamku w Lidzbarku Warmińskim odkryte zostały, np.: nowe fragmenty barokowych polichromii pejzażowych na ścianie wschodniej kredensu – gabinetu biskupa Krasickiego, dodatkowo przebadane i poddane pracom konserwatorskim; w dawnej kuchni zamkowej natrafiono na relikty fundamentu paleniska kuchennego, odsłonięto dobrze zachowaną betonową posadzkę z rynsztokiem, a także historyczne tynki na ścianach i sklepieniach z charakterystycznym dla tego pomieszczenia okopceniem; historyczne tynki (wraz z relikdami dekoracji ornamentalnej) odsłonięto w dawnej sali kinowej oraz w remontowanych piwnicach (wraz z pozostałościami historycznych, jednobarwnych wymalowań tych wnętrz). Wszystkie nowe, wartościowe odkrycia zostały uwzględnione w zaaktualizowanych programach konserwatorskich.

W okresie sprawozdawczym w Muzeum przeprowadzono następujące działania m.in.:

1. remont dachów zamku w ramach zadania: *Olsztyn, zamek (XIV w. – XV w.), skrzydło barokowe (XVIII w. z częścią z lat 1909-1911): remont dachów zamku kapituły warmińskiej, gdzie mieszkał i pracował Mikołaj Kopernik – kontynuacja*. W ramach tego zadania wyremontowano dach wraz z poddaszem tzw. łącznika z początku XX w, tj. dawnej oficyny w narożniku północno-wschodnim zamku.

W przypadku zespołu zamku biskupów warmińskich w **Lidzbarku Warmińskim** (Muzeum Warmińskiego w Lidzbarku Warmińskim) rozpoczęto działania w ramach projektu *Konserwacja i restauracja XIV-wiecznego zamku w Lidzbarku Warmińskim. Perty architektury gotyckiej w Polsce – III etap* (dofinansowanego z funduszy otrzymanych z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach funduszy EOG, ze środków budżetu państwa oraz współfinansowanego ze środków Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego), w zakresie:

- rewaloryzacji mostu zamkowego nad suchą fosą (wymiany współczesnej, stalowej konstrukcji mostu na konstrukcję drewnianą, zgodną z przekazami historycznymi wraz z konserwacją murowanych filarów i przyczółków mostu) (prace zostały zakończone w kwietniu 2023 r.);
- nowego zagospodarowania terenów międzymurzy oraz suchej fosy (uczynienie reliktyw architektonicznych, głównie na parchamie południowym, tj. tarasie przed wejściem głównym do zamku); wprowadzenie muraw, ścieżek, oświetlenia i innych elementów małej architektury na pozostałych parchamach wraz ze schodami terenowymi z poziomu suchej fosy do odtwarzanego tzw. aneksu biskupa Grabowskiego; odtwarzanie ogrodu biskupa Krasickiego w obrębie suchej fosie (prace zaawansowane, w toku);
- prac konserwatorsko-restauratorskich w wybranych pomieszczeniach zamku w ramach ich adaptacji na cele wystawiennicze (dotyczy pomieszczeń piwnic na poziomie -2 w skrzydle południowym i wschodnim; pomieszczenia dawnej kuchni zamkowej z sanitariatami dawnego sierocińca i pomieszczeniami socjalnymi w przyziemiu skrzydła zachodniego; pomieszczenia d. sali kinowej w północnej części przyziemia skrzydła wschodniego) (prace zaawansowane, w toku);
- prac konserwatorskich XVIII-wiecznych malowideł ściennych (polichromii pejzażowych) w pomieszczeniu zwanym kredensem zamkowym lub gabinetem biskupa Krasickiego, znajdującym się na piętrze, w północnej części skrzydła zachodniego (prace zostały zakończone);
- odtworzenia przyziemia oficyny nowożytnego pałacu biskupa Grabowskiego, tzw. aneksu biskupa Grabowskiego, jako obiektu kubaturowego, z tarasem widokowym na poziomie parchamu południowego, mającego na celu m.in. skomunikowanie suchej fosy z parchamem południowym poprzez zbudowane schody terenowe (prace zaawansowane, w toku);
- remontu i prac konserwatorsko-restauratorskich murów obronnych zamku na odcinku północnym i wschodnim (prace zaawansowane, w toku);
- oznakowania informacyjnego zabytku w postaci makiet zamku średniowiecznego i nowożytnego (odlewanych w brązie), a także tablic i pylonów w ramach trasy turystycznej na międzymurzach i w suchej fosie.

Ponadto Instytucja digitalizuje obiekty muzealne, w celu zabezpieczenia i dokumentacji zbiorów muzeum oraz uzupełniania stworzonej bazy danych i upowszechnianie zbiorów na specjalnie stworzonej stronie Wirtualnego Muzeum Warmii i Mazur (www.wmwm.pl).

W okresie sprawozdawczym Muzeum przygotowało wystawy stałe i czasowe, wydało wydawnictwa własne, organizowało lekcje, warsztaty i wydarzenia plenerowe.

Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku

Placówka muzealna nawiązuje do tradycji przedwojennej izby pamięci wielkiego astronoma. Muzeum mieści się głównie w obiektach na Wzgórzu Katedralnym, które w całości posiada status pomnika historii. "Frombork - zespół katedralny" został uznany za Pomnik Historii zarządzeniem Prezydenta RP z 8 września 1994 roku. Instytucja użytkuje 11 budynków na Wzgórzu Katedralnym. Muzeum jest również właścicielem dawnego szpitala św. Ducha przy ul. Starej we Fromborku – jedyne w Polsce obiektu szpitalnego, zachowanego w formie niezmienionej od końca XVII wieku oraz Parku Astronomicznego na tzw. Górze Żurawiej koło Fromborka. Obecnie zajmuje tam wszystkie obiekty poza Katedrą i Kapitułarzem. Z końcem 2009 roku instytucja została wpisana do Państwowego Rejestru Muzeów. Gromadzone są tu zbiory sztuki inspirowane postacią Mikołaja Kopernika oraz kosmosem,

dawną grafikę, zbiory rzemiosła artystycznego i numizmatyki, jak również zbiory archeologii, historii astronomii i medycyny.

W okresie sprawozdawczym w Muzeum przeprowadzono następujące działania m.in.:

1. Prace remontowe i roboty budowlane dotyczące wymiany pokrycia dachowego Domu Kustosza na Wzgórzu Katedralnym.
2. W ramach współpracy z Warmińską Kapitułą Katedralną przeprowadzono 1. Etap prac remontowych i adaptacyjnych zachodniego ciągu muru obronnego Wzgórza Katedralnego obejmujący remont konserwatorski elewacji Wieży Kopernika i ganków komunikacyjnych w części bezpośrednio przyległej do Wieży. Prace te poprawiły stan techniczny obiektów i infrastruktury.

W ramach prac konserwatorskich zabytków ruchomych (muzealiów), m.in.:

1. przeprowadzono przeglądy konserwatorskie eksponatów na wystawach oraz wykonano przy nich niezbędne interwencje konserwatorskie,
2. przygotowanie konserwatorskie wybranych obiektów do wystawy *Skóra anatomiczna/skóra sakralna* oraz *Peregrinus Varmiensis* – konserwacji zachowawczej poddano 39 obiektów na ww. wystawę.

Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku

Głównym zadaniem realizowanym przez Muzeum w okresie sprawozdawczym było zakończenie projektu pn.: „Rozbudowa, przebudowa i remont budynku Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku” współfinansowanego ze środków własnych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego i z Funduszy Europejskich w ramach VIII osi priorytetowej „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w latach 2014-2020.

Nowoczesny obiekt posiada około 3000 m² powierzchni, na którą składają się pomieszczenia biurowe, magazynowe, sala przeznaczona do sportowych walk rycerskich oraz około 1500 m² powierzchni wystawienniczej do ekspozycji zbiorów muzealnych. Budynek został wyposażony w nowoczesne instalacje przeciwpożarowe i antywłamaniowe, w tym system monitoringu. Zabudowa została zaprojektowana w stylu nowoczesnym, jednak widoczna jest tylko od strony drogi między Stębarkiem, a Grunwaldem gdzie znajduje się parking. Od strony wzgórza pomnikowego, budynek przykryty jest nasypem ziemnym, co miało na celu wkomponowanie go w istniejący krajobraz – tak aby nie zaburzać wyglądu Pól Grunwaldzkich znajdujących się w rejestrze zabytków będących jednocześnie Pomnikiem Historii. Nowoczesna infrastruktura wpłynie na udostępnienie obiektu dla turystów przez cały rok. Całkowita wartość projektu wyniosła 48 896 524,93 zł, a z Funduszy Europejskich 15 065 040,65 zł Budowa nowej siedziby placówki połączona była ściśle urządzeniem nowej ekspozycji muzealnej. Zadanie pn.: „Zaprojektowanie i wykonanie kompletnej wystawy stałej w nowopowstającym budynku Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku” dofinansowane zostało z Budżetu Państwa

oraz ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w kwocie 6 254 729 zł. Całkowita wartość projektu wyniosła 8 985 391,08 zł, z czego wkład Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego to 2 730 662,08 zł. Celem było zaaranżowanie dostępnej przestrzeni wystawowej z uwzględnieniem multimedialnego wyposażenia, tak aby nadać obiektowi innowacyjny charakter idący w parze ze współczesnym rozwojem technicznym i technologicznym. Zaprojektowana wystawa stała podzielona jest na dziesięć bloków tematycznych, które wprowadzają użytkownika w zagadnienia polityczne, gospodarcze i wojskowe Wielkiej Wojny z Zakonem Krzyżackim z lat 1409-1411 oraz jej kulminacyjnego wydarzenia jakim była bitwa pod Grunwaldem.

Wystawa została dostosowana do potrzeb osób z dysfunkcjami wzroku i słuchu poprzez uwzględnienie tabliczek Braille'a, makiet 3D, audio przewodników oraz podpisów przy wszystkich eksponatach i materiałach wideo.

Na terenie Pól Grunwaldzkich znajduje się również unikalny obiekt historyczny – ruiny kaplicy ufundowanej przez Zakon Krzyżacki i wybudowanej w 1411 r. w celu uczczenia pamięci poległych w bitwie grunwaldzkiej. Jest to jedyny zachowany na powierzchni obiekt pozwalający na określenie miejsca bitwy. Kaplica posiada nieocenioną wartość historyczną w kontekście zarówno lokalnym jak i ogólnoeuropejskim jako pamiątka po jednej z największych bitew średniowiecznej Europy. W 2022 r. Muzeum rozpoczęło realizację projektu pn.: „Stębark (pole bitwy pod Grunwaldem), ruiny kaplicy pobitej pw. Najświętszej Maryi Panny z XV wieku: pilne prace konserwatorskie i restauratorskie”. Celem projektu jest zabezpieczenie i utrwalenie pozostałości kaplicy pobitej poprzez oczyszczenie powierzchni ścian i korony muru, naprawę powierzchni, spoinowanie, wzmocnienie powierzchni struktury kamienia oraz zabezpieczenie przed dalszą destrukcją. Zadanie zostało dofinansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w kwocie 91 155,79 zł oraz Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w kwocie 46 604,21 zł. Łączna wartość projektu to 137 760,00 zł.

5. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Według wojewódzkich rejestrów i ewidencji prowadzonych przez W-M Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest: ruchomych powyżej 6360, nieruchomych 7256, archeologicznych 289. Obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest: nieruchomych 7256, archeologiczne 14585, ruchome zabytki techniki 2418. Liczby te są szacunkowe, ponieważ jedna decyzja/zawiadomienie może obejmować wpis do rejestru lub ewidencji zabytków kilka, kilkanaście, bądź kilkadziesiąt (w przypadku ruchomych) obiektów.

Dotacje celowe na prace przy obiektach zabytkowych mogą być udzielone przez wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. Środki finansowe przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane obiektów zabytkowych wymagających natychmiastowych badań ratowniczych oraz innych działań.

Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków usytuowanym na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, w ramach środków finansowych przyznanych przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego, pozostających w dyspozycji Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w okresie sprawozdawczym:

- **2021 r., II półrocze**, dofinansowano **21 zadań na kwotę: 1 104 663,29 zł**,
- **2022, I półrocze**, dofinansowano **57 zadań na kwotę: 3 408 258,30 zł**, w **II półroczu: 5 zadań na kwotę 533 600,00 zł**

Wykazy udzielonych dotacji dostępne są na stronie: [BIP WUOZ](#)

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznaje także dotacje w ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pożytku publicznego na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dóbr kultury. Celem konkursu jest ochrona, zachowanie, prezentacja i popularyzacja materialnego dziedzictwa kulturowego – upowszechnianie wiedzy o zabytkach: w 2022 r. kwota przeznaczona na ww. cel to: w 2022 r. rozdysponowano kwotę w wysokości 54 847,00 zł na realizację 3 zadań natomiast w 2023 na realizację 2 zadań przekazano kwotę w wysokości 48 950,00 zł. Powyższe dane dostępne są na stronie: [BIP WUOZ](#).

(dane zostały przekazane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie).

II. DZIAŁANIA PROMOCYJNE I EDUKACYJNE PODEJMOWANE NA RZECZ OCHRONY ZABYTEKÓW I ZACHOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Departamenty Urzędu Marszałkowskiego podejmowały działania zwiększające atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspierały inicjatywy sprzyjające wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami.

Wydawane były publikacje, wydawnictwa, przewodniki, w których promowane są zabytki regionu Warmii i Mazur. Materiały kolportowane były na targach krajowych i zagranicznych, prezentacjach, konferencjach, imprezach organizowanych i współorganizowanych przez Urząd Marszałkowski, a także w artykułach sponsorowanych oraz informacjach prasowych przekazywanych dziennikarzom.

Rok 2023 został Stanowiskiem Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 29 listopada 2022 r. ustanowiony Rokiem Mikołaja Kopernika.

Na stronie prowadzonej przez Departament Kultury i Edukacji <https://kopernik.warmia.mazury.pl/> udostępniano m.in. kalendarium wydarzeń, logotyp czy też wykaz instytucji kultury oraz placówek oświatowych zaangażowanych w jubileusz.

Z uwagi na rok jubileuszowy związany z postacią Mikołaja Kopernika Departament Turystyki i Sportu realizował liczne działania mające na celu popularyzację Szlaku Kopernikowskiego oraz atrakcji znajdujących się wokół niego, między innymi zrealizowano:

- zawarto listy intencyjne z Województwem Kujawsko-Pomorskim oraz Województwem Pomorskim w celu nawiązania współpracy w zakresie rozwoju szlaku we wskazanych województwach oraz wzmocnienia marki i promocji turystycznej szlaku.
- Na bieżąco prowadzono współpracę z sygnatariuszami listów intencyjnych w zakresie rozwoju Szlaku Kopernikowskiego oraz rozbudowy oferty turystycznej poprzez organizację konferencji, spotkań, warsztatów, eventów, imprez cyklicznych takich jak: uroczyste obchody rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika czy Noc Perseidów, organizowanych w wielu miejscach na terenie Szlaku. Szlak Kopernikowski powstał w kanwie dorobku Mikołaja Kopernika, dlatego też partnerstwo opiera się na pielęgnowaniu spuścizny astronoma i jest głównym zadaniem wszystkich podmiotów na obszarze Szlaku Kopernikowskiego. Partnerom na szlaku zależy na wzmocnieniu wizualizacji szlaku poprzez rozwój oznakowania turystycznego w terenie, w tym obiektów na szlaku.
- We współpracy z Departamentem Społeczeństwa Informacyjnego przygotowana została nowa odsłona strony internetowej szlakkopernikowski.pl, na której znajdują się informacje o miejscowościach mieszczących się na Szlaku Kopernikowskim, również w województwach pomorskim i kujawsko-pomorskim, atrakcje na szlaku oraz opisy zabytków.
- Opracowano nowe formy oraz możliwości ciekawego popularyzowania wiedzy o Koperniku oraz miejsc i zabytków z nim związanych w postaci zeszytu zadań, gry memory i wystawy na planszach.
- Promowano Szlak Kopernikowski również na portalu społecznościowym Facebook oraz Instagram „Szlak Kopernikowski – Gwiazdozbiór miejsc”, gdzie pojawiały się wpisy dotyczące zabytków związanych z życiem i pracą Mikołaja Kopernika.
- W pięciu miastach województwa warmińsko-mazurskiego stworzono pięć pokaźnych rozmiarów murali artystycznych obrazujących Mikołaja Kopernika.

Ponadto Departament Turystyki i Sportu prowadził różnego rodzaju działania promocyjne mające na celu upowszechnienie informacji na temat oznakowanych pięciu drogowych szlaków turystycznych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Szlaki te łączą tematycznie m.in. walory i atrakcje kulturowe zwiększając atrakcyjność i dostępność turystyczną naszego regionu. Są to:

1. Szlak Kopernikowski – o długości 232 km, prowadzi przez miejscowości związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika.
2. Szlak Kanału Elbląskiego – o długości 278 km, wiedzie wzdłuż Kanału Elbląskiego, unikalnego w skali świata systemu żeglugi śródlądowej. Zabytkowy kompleks pochylni Kanału Elbląskiego, rozporządzeniem Prezydenta RP z dn. 14 stycznia 2011 r. został uznany za Pomnik Historii.
3. Szlak Fortyfikacji Mazurskich – o długości 438 km, składa się z kilku odnóg i łączy fortyfikacje z okresu średniowiecza oraz budowle militarne z czasów I i II wojny.
4. Pętla Grunwaldzka – o długości 263 km, wiedzie przez miejscowości związane z wielką wojną z zakonem krzyżackim.
5. Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej – 580 km, łączy miejsca związane z działaniami wojennymi w dawnych Prusach Wschodnich, w szczególności z bitwą pod Tannenbergiem i kampaniami w rejonie Wielkich Jezior Mazurskich.

Każdy ze szlaków jest szczegółowo opisany w wydawnictwach promocyjnych wydanych przez Departament Turystyki i Sportu tj.: „Warmia Mikołaja Kopernika”, „Szlak Kanału Elbląskiego”, „Szlak Fortyfikacji”, „Pętla Grunwaldzka”, „Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego”. Wyjątkowość i różnorodność regionu Warmii i Mazur, podkreślają atrakcje turystyczne, liczne zabytki stanowiące ważną część polskiego dziedzictwa kulturowego, m.in. katedra we Fromborku, zamek w Lidzbarku Warmińskim oraz zamek w Olsztynie. Zabytki te występują w przestrzeni Szlaku Kopernikowskiego.

Ponadto opracowano nowe publikacje oraz wznowiono druk już istniejących publikacji, w których promowane są zabytki, historyczne miasta i szlaki turystyczne regionu Warmii i Mazur m.in.:

- Przewodnik - „Szlak Kopernikowski w województwie warmińsko-mazurskim”, dodruk w wersji polskiej oraz angielskiej,
- „Paszport Turystyczny Szlaku Kopernikowskiego” (dodruk),
- mapa samochodowa promująca Szlak Kopernikowski (nowe wydawnictwo),
- „Zeszyt zadań dla dzieci – Zagadki Mikołaja Kopernika” (nowe wydawnictwo),
- Gra memory z Mikołajem Kopernikiem (nowe wydawnictwo).

Wyżej wymienione wydawnictwa promujące zabytki oraz szlaki turystyczne o charakterze kulturowym regionu przekazywano bezpłatnie do regionalnych punktów turystycznych, Lokalnych Grup Działania, samorządów, stowarzyszeń.

Działania edukacyjne i promocyjne na rzecz ochrony zabytków i zachowania dziedzictwa kulturowego były podejmowane przez poniższe Parki Krajobrazowe i Zarząd Dróg Wojewódzkich:

Welski Park Krajobrazowy

W latach 2022-2023 realizowano zadania, m.in.:

1. **Wędrowną Grupą Krajoznawcza** – organizacja spacerów krajoznawczych, podczas których promowane są wartości kulturowe i przyrodnicze obszaru Parku, tj. ziemi lubawskiej (18 spacerów, 399 uczestników).
2. Zajęcia edukacyjne – pt.: „Moje dziedzictwo”, i „Ginące zawody i powracające rzemiosła”.
3. Muzeum etnograficzne im. Edwarda Klemensa – w siedzibie Parku w Jeleniu znajduje się sala muzealna poświęcona dziedzictwu kulturowemu regionu.

Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej

W latach 2022-2023 realizowano zadania, m.in.:

1. Promowanie i udostępnianie turystom ścieżki historycznej „Do cesarskiego głazu” (4 km) – ścieżka edukacyjna prowadząca przez Puszcę Romincką, na trasie której znajdują się ciekawe i charakterystyczne dla regionu obiekty historyczne: głaz Wilhelma z 1908 roku, grodzisko jaćwieskie z X-XIII wieku, dawne wiadukty kolejowe z pocz. XX wieku.
2. Promowanie i udostępnianie turystom questu „Odkryj Żytkiejmy” (3 km) – quest pozwala odkryć dziedzictwo kulturowo-historyczne Żytkiejm, takie jak: historyczne zabudowania wsi, dawny młyn ze stawem, dawną szkołę, zabytkowy cmentarz wojenny, pomnik wojenny z okresu I wojny światowej, dawny cmentarz ewangelicki.
3. Promowanie i udostępnianie turystom ścieżki historycznej „Golubie- wieś, której nie ma” (2 km) – ścieżka na terenie nieistniejącej wsi, na której zachował się m.in. poniemiecki pomnik wojenny z okresu I wojny światowej, cmentarz ewangelicki, wiadukty kolejowe z pocz. XX wieku.
4. Promowanie i udostępnianie turystom Szlaku Wilhelma (17 km) - turystyczny szlak pieszy po Puszczy Rominckiej z tablicami informacyjnymi, umożliwiającymi dotarcie do 3 słynnych głazów Wilhelma z pocz. XX wieku będących pamiątką po cesarskich polowaniach.
5. Opracowanie, wydanie 3 bezpłatnych wydawnictw edukacyjno-promocyjnych poświęconych m.in. dziedzictwu kulturowemu terenu Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej: broszura „Na ścieżkach Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej. Przewodnik turystyczny”, folder „Szlak Wilhelma”, ulotka „Quest - Odkryj Żytkiejmy”.
6. Opracowanie i montaż na terenie Parku i otuliny 7 tablic informacyjno-edukacyjnych tablice „Odkryj Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej” promujących obiekty dziedzictwa kulturowego Parku.
7. Popularyzowanie wiedzy o walorach kulturowych poprzez działalność edukacyjną Parku – zajęcia edukacyjne z dziećmi i młodzieżą, webinarium, audycje radiowe, reportaże dla regionalnej telewizji itp.

8. Stałe promowanie turystyczne regionalnego dziedzictwie kulturowego poprzez prowadzenie punktu informacji turystycznej w siedzibie Parku w Żytkiejmach – udzielanie turystom informacji, dystrybucja wydawnictw promujących walory kulturowe itp.
9. Opracowanie gry terenowej „Do cesarskiego głazu” po obiektach historyczno-kulturowych Puszczy Rominckiej, gra dostępna dla turystów - do pobrania ze strony Parku.

Zespół Parków Krajobrazowych Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich

W latach 2022-2023 realizowano zadania, m.in.:

Działania cykliczne: utrzymanie w stanie przejezdności i czystości szlaków historyczno-przyrodniczych:

- W PK Pojezierza Iławskiego: „Śladami Maxa Toeppena do Iławskiego Biskupina”, „Śladami Elizabeth Lemke”; „Solniki”
- W PK Wzgórz Dylewskich: „Siedziby Junkierskie na Wzgórzach Dylewskich”, „W krainie Sassenpile”.
- Organizacja ogólnodostępnych samoobsługowych gier terenowych i konkursów, których tematyka dotyczyła zabytków i walorów kulturowych naszego województwa, m.in.: marszobieg z okazji Dnia Krajobrazu po terenach leśnych (leśnictwo Zieleń, Nadleśnictwo Susz w granicach przedwojennego majątku rodu von Finckenstein) o znaczeniu historycznym, organizacja wycieczek rowerowych w ramach projektu „Rowerem przez parki krajobrazowe” na odnowionych w ramach tego samego projektu szlakach oraz organizacja przyrodniczo-historycznej gry terenowej „Jaskółka Greta zaprasza na wycieczkę po Jerzwałdzie”.

Wydawnictwa, publikacje, nowe tablice informacyjne:

- opracowanie merytoryczne treści do dwóch map papierowych *Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego i Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich*, gdzie znalazły się liczne aktualne informacje o lokalnych zabytkach i miejscach istotnych dla kultury regionu,
- zlecenie opracowania 6 nowych dużych tablic informacyjnych i 10 małych tabliczek na 4 szlaki ; „Śladami Maxa Toeppena do Iławskiego Biskupina”, „Śladami Elizabeth Lemke”; „Solniki”, „W krainie Sassenpile”,
- zlecenie wykonania nowego oznakowania szlaków „Śladami Maxa Toeppena do Iławskiego Biskupina”, „Śladami Elizabeth Lemke”; „Solniki”, „W krainie Sassenpile” w ramach projektu „Rowerem przez parki Krajobrazowe”.

Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej

W latach 2022-2023 realizowano zadania, m.in.:

- aktualizacja aplikacji mobilnej „Kraina Buka”.
- konkursy, turnieje, olimpiady (*Ogólnopolski Konkurs Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski, Olimpiada wiedzy Przyroda i historia powiatu elbląskiego*),
- zajęcia edukacyjne pogłębiające wiedzę o zabytkach i kulturze regionu oraz oprowadzane wycieczki z młodzieżą i dorosłymi,

- zajęcia terenowe na ścieżce historyczno-przyrodniczej „Kadyński Las”,
- spacer historyczno-przyrodnicze po Bażantarni „Tajemnice Bażantarni” w ramach Letniego Salonu Muzycznego,
- udział w filmie przygotowanym przez CSE Światowid „Światowid na szlaku” promującym elbląską Bażantarnię oraz Kadyny i ścieżkę historyczno-przyrodniczą Kadyński Las,
- konkurs „Zabytki Wysoczyzny Elbląskiej” w Elbląskiej Gazecie Internetowej PORTEL.PL,
- opracowanie gier terenowych: „Park Kajki”, „Cesarska wioska”, „Kadyński Las”, Łęcze – wioska wiatru i podcieni”,
- artykuły promujące walory przyrodnicze i historyczne Parku Krajobrazowego Wysoczyzny Elbląskiej.

Zarząd Dróg Wojewódzkich

W granicach pasa drogowego przy DW 594 na odcinku św. Lipka – Reszel znajduje się 11 kapliczek różańcowych. W 2022 r. została wyremontowana kapliczka **Dźwiganie Krzyża Na Kalwarie** na kwotę 99 630,00 zł natomiast w 2023 r. zostały zlecone prace konserwatorskie dla 4 kapliczek:

1. **Kapliczka Zwiastowanie Najświętszej Marii Panny – 85 54,81 zł,**
2. **Kapliczka Nawiedzenia Świętej Elżbiety – 89 617,80 zł,**
3. **Kapliczka Ofiarowanie Pana Jezusa w świątyni – 87 767,88 zł,**
4. **Kapliczka Modlitewna w Ogrójcu – 84 221,79 zł.**

Działania edukacyjne i promocyjne na rzecz ochrony zabytków i zachowania dziedzictwa kulturowego były podejmowane przez poniższe instytucje kultury:

Muzeum Budownictwa Ludowego - Park Etnograficzny w Olsztynku, Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie, Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku oraz Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku:

oferta edukacyjna przygotowana przez Muzea jest bardzo szeroka. Została przygotowana dla przedszkoli, szkół podstawowych, ponadpodstawowych i średnich, programy rodzinne. Muzea prowadziły warsztaty i lekcje muzealne, stały i bogaty program działań edukacyjnych, popularyzujących wiedzę o przeszłości, kulturze, tradycji i środowisku przyrodniczym Warmii i Mazur. Oferta obejmuje odbiorców w różnym wieku.

Oprócz działań edukacyjnych Muzea prowadziły działania promocyjne poprzez organizację imprez, wernisaży, wystaw czy też dni otwartych. Promocja odbywała się nie tylko w siedzibach Muzeów, ale także na stronach internetowych tj.: Facebook, tematycznych portalach internetowych, w wydawnictwach i innych materiałach reklamowych.

Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku jako regionalny koordynator Europejskich Dni Dziedzictwa (EDD), współpracował z organizatorami z województwa nad programem wydarzeń realizowanych w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa. W każdym roku wydarzenia odbywają się pod innym hasłem przewodnim, zawsze w dwa wrześniowe weekendy.

W 2022 roku wydarzenia EDD odbywały się pod hasłem przewodnim „Połączeni dziedzictwem”. Do zorganizowania wydarzeń EDD 2022 na Warmii i Mazurach przyczyniło się 34 organizatorów, współorganizatorów i partnerów – samorządów, placówek i instytucji kultury, stowarzyszeń oraz osób prywatnych. Zaprezentowany program – 34 wydarzenia, do 15 miejscowości przyciągnął zwiedzających, uczestników wycieczek, spotkań tematycznych, warsztatów, koncertów, wykładów itp.

W 2023 roku EDD odbywało się pod hasłem przewodnim „Żywe dziedzictwo - tradycje od pokoleń”. Do zorganizowania wydarzeń EDD 2023 na Warmii i Mazurach zaangażowało się 20 organizatorów – samorządów, placówek i instytucji kultury, stowarzyszeń oraz osób prywatnych. To dzięki nim zaprezentowany program - 24 wydarzeń, przyciągnął do 14 miejscowości ponad 10 tysięcy zwiedzających, uczestników wycieczek, spotkań tematycznych, warsztatów, koncertów, wykładów itp.